

Työ- ja elinkeinoministeriö
kirjaamo@tem.fi
sonja.hamalainen@tem.fi

TEM/949/03.01.01/2017

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämiseksi

Lakiesityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki kotoutumisen edistämisestä. Kotoutumista edistäviä palveluja järjestetään lakiehdotuksen mukaan osana maakunnan järjestämisvastuulla olevia kasvupalveluita ja sosiaali- ja terveystalvueluita, kunnallisia peruspalveluita ja kansallista koulutusjärjestelmää sekä muina kotoutumista edistävinä palveluina. Maakuntaudistuksen myötä monet aiemmin kunnalla olleet kotouttamiseen liittyvät tehtävät siirtyvät maakunnan vastuulle.

SAK pitää kotouttamislain uudistamista tarpeellisenä sekä lakiluonnoksessa asetettuja tavoitteita tärkeinä ja pääosin kannatettavina. On hyvä, että lakiluonnoksessa korostetaan maahanmuuttajien koulutuspolkujen nopeuttamisen tärkeyttä ja mahdollisimman nopeaa työmarkkinoille siirtymistä. Suurena haasteena on, miten turvataan laadukkaiden kotoutumispalvelujen tarjonta, saatavuus ja toimivuus sekä maahanmuuttajien yhdenvertainen asema palvelujen käyttäjinä.

Yleiset säännökset

Uuden lain tarkoituksena on edistää kotoutumista ja hyviä väestösuhteita. Tarkoituksena on edistää maahanmuuttajien työllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia sekä kotoutumista edistävien palvelujen saatavuutta. Lakiehdotuksen tarkoituksena on mm. edistää monialaista yhteistyötä kotoutumista edistävien toimijoiden välillä sekä vahvistaa kotouttamisen suunnittelun ja kehittämisen yhteensovittamista maakunnan ja kunnan muun suunnittelun ja kehittämisen kanssa.

Lakiluonnos on kirjoitettu aika yleisellä tasolla antaen vain yleiset raamit tarkempien ohjauksien tullessa muista laeista. Suurin haaste liittyy siihen pystyvätkö kunnat ja maakunnat tekemään saumatonta yhteistyötä kotoutumispalvelujen saatavuuden edistämiseksi sekä tarvittavien resurssien allokointi.

Kotoutumista edistävät palvelut

Kotoutumista edistäviä palveluja järjestettäisiin osana maakunnan järjestämisvastuulla olevia kasvupalveluja ja sosiaali- ja terveystalvueluja, kunnallisia peruspalveluja ja kansallista koulutusjärjestelmää sekä muina kotoutumista edistävinä palveluina. Maakunnan olisi yhteistyössä kunnan ja muun viranomaisen kanssa huolehdittava kotoutumista edistävien palvelujen yhteensovittamisesta siten, että ne muodostavat maahanmuuttajien tarpeisiin vastaavia palvelukokonaisuuksia ja -ketjuja.

Työ ja turva -osasto/EK/ea

15.6.2017

SAK katsoo, että kotouttamispalveluiden toteuttamiseen liittyy samoja ongelmia ja riskejä kuin muutenkin työvoimapalveluiden (kasvupalveluiden) toteuttamisessa markkinaehtoisilla ratkaisuilla. Suurin haaste on, miten turvataan palvelujen saatavuus ja maahanmuuttajien oikeudet sekä yhdenvertainen asema palvelujen käyttäjinä. Maahanmuuttajilla tulee taata myös henkilökohtaisten palvelujen ja ohjauksen mahdollisuus. Kaikkien työvoimapalvelujen ei tule muuttua digitaaliseksi.

SAK pitää ongelmallisena, että kotouttamispalvelut hajautetaan mahdollisesti useampien palveluntarjoajien hoidettavaksi ja myös fyysisesti eri paikkoihin. Se vaikeuttaisi maahanmuuttajien asemaa palvelujen saatavuuden osalta. Maakunnilla voisi säätää velvoitteita järjestää eri palveluntuottajien käyntipalvelut fyysisesti saman katon alle.

Lakiehdotuksen mukaan kotoutumissuunnitelma on laadittava viimeistään kolmen vuoden kuluttua ensimmäisen oleskeluluvan tai oleskelukortin myöntämisestä taikka oleskeluoikeuden rekisteröimisestä. SAK:n näkemyksen mukaan kolme vuotta on aivan liian pitkä aika. Kotoutumissuunnitelman merkitys maahanmuuttajalle ja yhteiskunnalle on sitä vaikuttavampi mitä nopeammin se tehdään.

Lakiehdotus ei huomioi riittävästi järjestöjen ja kolmannen sektorin tärkeää roolia kotoutumisen edistämässä. Maakuntien tulee ottaa nämä toimijat huomioon niin kotouttamispalveluiden kilpailutuksissa kuin julkisella tuella järjestettävien palveluiden tuottajana.

Kasvupalvelujen monituottajamalliin sisältyy valinnanvapaus ja asiakkaiden itseohjautuvuus. Kielitaidottomana moinen itseohjautuvuus saattaa olla turhan haastava. Maahanmuuttajien erityispiirteet palveluiden kohderyhmänä tulee ottaa lakiesityksessä tarkasti huomioon – erityisesti maahantulon alkuvaiheessa,

SAK katsoo, että konfliktialueilta tulleiden maahanmuuttajanaisten erityisasemaa tulee ottaa paremmin huomioon kun säädetään kotoutumissuunnitelman laatimisesta, kestosta ja tarkistamisesta. Nykyisessä esityksessä (15 §) kotoutumissuunnitelman enimmäisaika (5v.) voi pidentyä vain vamman, sairauden, äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan vuoksi, mutta hoitovapaa ei laskettaisi syyksi pidentää kotoutumissuunnitelman enimmäisaikaa. Maahanmuuttajanaiset saavat usein enemmän kuin kaksi lasta ja käyttävät paljon kodinhoitotukea, joten on riski, etteivät he pääsekään kotoutumissuunnitelman piiriin. On tärkeä, että laissa tullaan huomioimaan erilaiset maahanmuuttajaryhmät ja heidän tarpeensa.

Kotoutumisen edistäminen maakunnassa

Maakunta tulisi vastaamaan kotoutumissuunnitelman järjestämisestä kasvupalveluna tai sosiaalipalveluna yhdessä kunnan kanssa (Luku 2 14 §). Maakunta vastaa myös siitä, että maakunnassa on tarjolla kasvupalveluina tarjottavaa kotoutumiskoulutusta (Luku 2 17 § ja 18 §). Maakunnalle säädettäisiin yleis- ja yhteensovittamisvastuu

Työ ja turva -osasto/EK/ea

15.6.2017

maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta maakunnassa. Lisäksi maakunnalle säädettäisiin velvollisuus ottaa huomioon sen alueella olevan maahanmuuttajaväestön tarpeet ja kotoutumisen edistäminen maakunnan yleisessä suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa.

Erot maahanmuuttajien määrissä ja taustoissa ovat Suomessa alueellisesti varsin merkittäviä. Se tulee ottaa huomioon silloin, kun suunnitellaan maakuntien strategiaa ja toimintojen rahoitusta. Päätöksenteon tueksi tarvitaan ajan tasalla olevaa tietopohjaa ja tutkimustietoa. Tietopohjaa tulee kehittää kansallisella eikä alueellisella tasolla. Valtion tulee tuottaa ja välittää kotouttamispalvelujen suunnittelun ja toteutuksen perustaksi tutkimus-, tilasto- ja seurantatietoa sekä järjestää maakunnille ja kunnille säännöllistä koulutusta.

Lakiluonnoksessa ehdotetaan, että maakunnan tulee huolehtia oman henkilöstönsä osaamisen kehittämisestä kotoutumisessa (3 luku 21 §). Tähän tarvitaan resursseja ja laadukasta koulutustarjontaa.

Kotoutumisen edistäminen kunnassa

Lakiehdotuksen mukaan kunta säilyisi jatkossakin keskeisenä kotouttamisen toimijana eikä esityksellä muutettaisi kunnan yleisvelvoitetta vastata kunnan maahanmuuttaja-asukkaiden kotoutumista edistävien palvelujen suunnittelusta, kehittämisestä ja järjestämisestä kuntatasolla. Laissa määriteltäisiin kunnan kotouttamisen suunnittelun ja kehittämisen sisältö. Sekä maakunnan että kunnan tulisi edistää kotouttamista monialaisena yhteistyönä.

Kuntien tulee lakiehdotuksen mukaisesti hoitaa ohjaus- ja neuvontatehtävä kuntien alueella. ELY-keskuksen resurssit eivät ole aina riittäneet näiden tehtävien hoitamiseen. Jos maakunnat vastaavat tästä tehtävästä jatkossa, tulee siihen allokoida riittävät resurssit.

Kunnille jäävistä palveluista mm. varhaiskasvatus, koulutus, vapaa-aikapalvelut sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen tuottavat merkittäviä palveluja kotoutumisen edistämiseksi. Maakunnan luodessa palveluketjuja ja -kokonaisuuksia maahanmuuttajalle, kunnan järjestämien palvelujen tulee olla toiminnoissa mukana saumattomasti, jotta ei tulisi tarpeettomia päällekkäisyyksiä. Siksi maakuntalain mukainen 4 vuoden välein tapahtuva neuvottelu kuntien ja maakunnan välillä ei ole läheskään riittävää, vaan tarvitaan jatkuva neuvotteluyhteys. Kuntien olisi myös tärkeää päästä samoihin tietojärjestelmiin ja rekistereihin kuin maakuntien. Tiedonsaanti mahdollistaa toimintojen ja palvelutuotannon suunnittelun.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry